12

Drie RESOLUTIEN Des CLASSIS Van AMSTERDAM,

By deselve genomen op den 22. Jan. 8. April en 21. July deses jaars, in de sake van BALTHASAR BEKKER Predikant tot Amsterdam,

Betreffende sijn Boek

De BETOVERDE WEERELD.

Waar by gevoegd zijn enige Reflexien van onbekende hand den Auteur daar over toegesonden.

t'AMSTERDAM,

By DANIEL VAN DEN DALEN, Boekverkoper op 't Rockin ter syden de Beurs, 1692.

Allen opreghten van herten, welker Ja is ja, ende hun Neen is neen: genade en vrede van hem wiens woorden Ja en Amen zijn.

Opreghte en waarheidlievende Leser.

NU heb ik veertien maanden lang, tsedert dat myne sake eerst begonnen is in kerklike vergaderingen behandeld te worden op alles wat my wedervaren is geswegen; of ten minsten, na dat my de mond is opgebroken, en de pen als in de hand gegeven, om my selven tegen d'uiterste ongeregeldheid, so van circulaire als van andere oproerige schryvers te verantwoorden; (sulx ik doe in mijne *Nodige Bedenkingen op den Circulairen Brief* &c. beneffens mynen *tweeden Brief aan Haggebher Philalethes*) nochtans met alle bedenkelike bescheidenheid voor d'eere der kerklike vergaderingen, voor welken ik dan hier dan daar, dan dus dan so te reghte stond, gesorgd. En besonderlik meinde ik die van mijn Classis, in't gene sy den 22. Jan. deses jaars tot myner beswaringe gedaan hadden, so wel bewaard te hebben, datse my noch self bedanken souden; die 't leed dat my geschied voor lief neme, en 't gene dat my oorsaak geeft van klaghte, eerbiedigheids en vredes halven in de beste vouwe sla.

Daar op ga ik dan wederom gerust na Friesland toe, om aldaar myn derde schrift, zijnde een *Nodig Bericht* over de wedersijdsche schriften die myn Boek betreffen, in meerder stilte dan ik hier kan hebben, toe te stellen.

Doch daarmede t'huis gekomen, tegen 't einde van den tyd, welken ik vrywilliglik, om 't niew onweer tyd te geven tot bedaren, had aangenomen in den dienst des Heeren stil te staan: so bevind ik tegen alle verwachtinge, niet alleenlik van my self, maar van alle verstandige en vreedlievende menschen, dat de Classis, sonder my te horen, 't eens gewesen en volvoerde vonnis tegen my herroepen heeft; van welke veranderinge sy ook achterna niet de minste kennisse aan my gegeven hebben, nocht ook (gelyk tweemaal te voren) aan de Ed. Gr. Achtb. Heeren Burgermeesteren: daar de tyd gekomen is, dat ik na so veel weken vrywilligen stilstand, gereed moet zyn, om wederom in d' oefening van mynen dienst te treden.

 Dit

Dit noodsaakt my dan nu, hier in 't openbaar aan al de weereld te vertonen de drie Acten van de Classis, welke van den uitslagh myner saken spreken; en sonder enige byvoeginge van 't myne, aan 't onpartydig oordeel van den Leser op te dragen.

Siet hier dan d' eerste.

I. RESOLUTIE.

Ex Actis Classis Amstelædamensis, 22. *Jan.* 1692.

„ ZYn voorgelesen de Acten van de voorgaande Classis, „ rakende de sake van D. Bekker. Ende hebben daar „ op de Broederen tot dese sake gecommitteert van hare be-„ soignes met D. Bekker gehouden gerapporteert, dat ver-„ scheidene conferentien met D. Bekker gehouden hebben, „ ende wel met dese ordre. 1. Dat sy met sijn E. gehandeld „ hebben van die dingen die buiten controversie zijn. 2. O-„ ver saken die twijfelachtig waren, om daar van nadere in-„ terpretatie te hebben. 3. Over saken des Auteurs gevoelen „ rakende, en desselfs voornamen grond. 4. Over den staat „ des verschils, by de naastvoorgaande antwoorde des Au-„ teurs opgesteld, als mede de verdere gronden van desselfs „ Boek, ende de Schriftuurplaatsen. 5. Over de voornaam-„ ste beweegredenen des Auteurs tot het schrijven van sijn „ Boek; ende de inconsequentie van de consequentien die sijn „ Ed. stelde: leggende hare papieren op de tafel van dese Ver-„ gaderinge.

„ Waar op goed gevonden zijnde, om volkomen licht en ken-„ kennis van saken te hebben, tot het reguleeren van een gesond „ oordeel, dat de Broederen tot dese sake gecommitteerd ordent-„ like openinge deden van alle hare besoignes met D. Bekker ge-„ houden: hebben deselve omstandelik van alles rapport gedaan.

„ 't Welk

„ 't Welk met genoegen van de Vergaderinge gehoord zijnde, is „ ook het Resultât deser handelinge so als het Rev. D. Bekker opgesteld heeft, behelsende sijne *Satisfactie*, de Vergaderinge „ voorgelesen, luidende als volgt.

Articulen tot satisfactie aan de Eerw. Classis van Amsterdam, van Do. Balthasar Bekker, overgeleverd den 22. January 1692. wegens sijn uitgegeven Boek, genaamd de Betoverde Weereld.

AAngaande myn geschrift *de Betoverde Weereld* betuige ik ondergeschreven in ene reine conscientie voor God, geen ander oogmerk gehad te hebben, als de eere des groten Gods onses Saligmakers Jesus Christus, van wege des roems hunder godlike werken voor te staan, ende de kristen weereld, ware't mogelyk, te suiveren van het overblyfsel der bygelovigheden, die de gemeenschap met het Pausdom in vorige tyden over haar gebraght heeft.

Maar gemerkt sommige my verdacht hebben, als of in het stuk der leere van de Geesten misschien het selfde dachte met de Sadduceen, en de onsinnigheden van Spinosa: so is't, dat ik by desen my selven voor elx gewisse wel duidelik hebbe willen verklaren, dat ik van ganscher herten gelove.

I. Datter Geesten zyn, van God geschapen, denkende wesens geheel wat anders in hunne nature en werkingen, als de Lichamen of hunne werkingen konnen zyn.

II. Dat de Geesten zyn of menschelike, dat is, ons menschen door de scheppinge gegeven, en voortgebraght tot een lichaam, om met het selve vereenigd zynde te werken

III. Of ook andere die tot geen lichaam zyn geschapen, om in de vereeniginge met het selve, gelyk de menschelike ziele te werken.

IV. De Geesten tot geen vereeniging met besondere lichamen geschapen, worden in de H. Schrift *Engelen* genaamd. Die dan geschift worden in *goede* en *quade*: Het Hoofd der goede Engelen *Michaël* zynde, gelyk hy die genaamd word *Duivel* ende *Satanas*, het Hoofd is van de quade.

 V. Dat

V. Dat de goede Engelen in de volmaaktheid hunner scheppinge volherdende, *Gods Engelen* genaamd worden: en dat Hy deselve gebruikt na syn believen in 't uitwerken sijner oordeelen, tot dienst syner uitverkorenen, en tot straffe der Godlosen: maar dat de bose Geesten van God afgevallen, en daarom naar hun hoofd *des Duivels Engelen* genoemd, in de helsche verdoemenisse verstoten, en vyanden van de gelovigen zyn.

En aangaande 't stuk van de werkinge der Geesten, neem gaarne over de 6. eerste Artykelen, my eerst door den Eerwaarden Kerkenraad, en daar na door de Eerwaarde Classis selve voorgehouden: luidende na de letter als volgt.

I. Dat de Ziele des menschen op het lichaam werkt. Niet dat'er is ene noodsakelikheid in de Natuur buiten God, noch dat de Ziel is een *modus corporis*, of een dunner lichaam, dat door syne beweeginge de dikkere lichamen gaande maakt: maar dat alle werkinge onser Ziele op onse lichamen alleen af hangt van de tsamenvoeginge des Scheppers; wien het behaagt, sekere denkingen der ziele te voegen met sulke beweegingen des lichaams als Hy wil.

II. Dat dan alle dese werkingen der Zielen op onse lichamen aan God geensins onttrekken de eere die hem toekomt, als Schepper en onderhouder onser Zielen en Lichamen.

III. Dat deselve Schepper niet en magh bepaald worden in syne maght ontrent enige Geesten of Lichamen; het zy dat die met een Lichaam vereenigd zyn of niet: en dat Hy de denkingen van alle Geesten kan voegen aan de bewegingen van allerley lichamen, na syn welbehagen.

IV. Dat dan de denkingen der goede en quade Engelen, gevoegd zynde door den Schepper met de beweegingen van sulke lichamen als hy wil, het zy in den Hemel of op der Aarden, verscheide werkingen kunnen voortbrengen.

V. En dewyl alle Engelen schepselen zyn, welker maght van denken alleen van den Schepper afhangt, en de lichamen schepselen zyn, welker beweegingen alleen van den Schepper af hangen; en dewyl de tsamenvoeginge van die gedachten der Engelen met die beweegingen der lichamen alleen van God af hangen: so blyft God de hoofdoorsaak van alle die werkingen, die toegeschreven worden aan de

goede

goede en quade Engelen: alleen het quaad der sonden afgesonderd.

VI. Wanneer dan de Gereformeerde Kerk de plaatsen der Heilige Schrift, aan getrokken in het boek genaamd de Betoverde Weereld, in sulken sin verstaat, dat de goede en quade Engelen dadelike werkingen hebben gedaan, en noch dagelyx doen: kan haar uit dien hoofde niet te laste geleid worden, dat sy den Schepper en Onderhouder de eere van syne wonderdaden ontneemt, of de leere der saligmakende genade verduistert.

En vermits dan 't voorname verschil dat 'er overig is, hier op aan komt, dat God de Engelen, die den mensche verleid hadden, ter eeuwiger verdoemenisse soude veroordeeld hebben; sonder dat hyse na dien tyd enige werkinge ontrent 's menschen verleidinge toelaat; de begeerlykheid eens door hem in de eerste versoekinge aangesteken, die het gansche herte verdorven heeft, de naaste oorsaak zynde van alle leugen, sonde en verleidinge in de weereld: so is het doch, dat ik dit myn gevoelen nooit, ook noch niet, hebbe willen dogmatizeeren; of het selve voorgehouden als steunende op sulke onweerspreeklike demonstratien, dat misschien hier ontrent niet wat anders soude kunnen gedacht werden; maar als myne bysondere gedachten aan de weereld hebbe willen bekend maken: altyd noch gereed blyvende, by overtuiginge door gesonde redenen, te veranderen; de Broederen alleen versoekende, dit myn besonder gevoelen zo lang in my te willen dulden.

Ook versekere enen iegeliken, dat nooit myn voornemen geweest is, de gereformeerde Kerke te belasten, als offe uit een averechts opnemen van ene kennis en maght, die geen schepsel kan werden toegeschreven, aan den Duivel op te dragen, nooit de gronden van de Kristelike Religie deugdelik hadde konnen beweeren: vermits het geschrevene alleen betreklik wil hebben gemaakt tot superstitieuse menschen, die wegens paapsche en ongegronde vooroordeelen sprekende, niet en weten watse seggen of watse bevestigen

Ende om wech te nemen alle verdere nadenkinge, bemerkt hebbende waar het meest op aankomt: so wil ik my by desen opreghtelik verklaren op alle die besondere passagien, die my zedert voorgekomen zijn; als de gene zijnde, waar in de voornaamste scrupulen der E. E. Broederen souden mogen resideeren. Welke ik ook tot

dien

dien einde hier vervolgens aangetekend hebbe, so als in den allereersten druk in 8°. alsmede in de eerste en laatste vermeerderde editie in 4°. op 't bescheidelykste te vinden zyn.

Als by exempel.

1 §. 245. God en de Duivel, 't een Ryk staat tegen 't ander: en
I. b. 18. §. 6. hoewel men den Duivel stelt onder Gods bedwang,
I. b. 18. §. 6. syn Ryk openbaart sich echter meest. Men gelooft niet, dat God heden meer mirakel doet: maar den Duivel schrijftmen wonderen toe, die alle Gods werken in de Schrift vermeld te boven gaan.

2 §. 417. Te weten, datmen den schepselen niets toe en
II. b. 9. §. 9. schryve dat den Schepper eigen is.
II. b. 10. §. 13. En daarna: Dat noit Engel self, en door eigene kraght menschen door de Peste gedood heeft.

3 §. 502. Dat de H. Geest wat anders meent, dan een ver-
II. 7. §. 4. worpen schepsel, tot een so maghtig Koningryke
II. 18. §. 4. verheven, met den Schepper self te vergelyken.

4 §. 505. 505. Dat den Duivel ene heerschappye toegeschreven
II. 17. § 6, 7. word, die tegen Gods en Christus Koningryke eve-
II. 18. §. 6, 7. naart, so lang als dese weereld staat; ja ene maght die breeder dan Gods eigen Koningryke strekt.

Hoe kan God heerschen daar de Duivel heerscht, op zulke wyze alsmen daar van spreekt?

5 §. 762. Dat het Kristelyk Gelove met het algemein ge-
II. 34 §. 1. voelen, dat ik hier bestreden hebbe, niet en kan
II. 35. §. 1. bestaan.

Ende voorts: Dat de vaste gronden van het Kristendom, en bezonder in de Protestantsche Kerk, ongemerkt door dit gevoelen ondermynd, en, zomen 't van die kant bespringt, onhoudbaar is.

Ende noch: Een Atheist behoeft geen andere wapening, dan dat gevoelen, daar ik in dit Boek van spreke, om het gansche Kristendom tot den grond toe neer te werpen.

Ende dan noch de volgende plaatzen.

6. §. 242.
I. 18. §. 3.

7. §. 506.
II. 17. §. 7.
II. 18. §. 7.

8. §. 507.
II. 17. §. 10.
II. 18. §. 10.

9. §. 511.
II. 18. §. 2.
II. 19. §. 2.

10. §. 516.
II. 18. §. 7.
II. 19. §. 7.

11. §. 535.
II. 19. §. 9.
II. 20. §. 20.

12. §. 536.
II. 19. §. 10.
II. 20. §. 11.

13. II. 21. §. 6.
II. 22. §. 6.

14. §. 594.
II. 24. §. 3.
II. 25. §. 3.

15. §. 595.
II. 24. §. 5.
II. 24. §. 5.

16. §. 601.
II. 24. §. 10.
II. 25. §. 12.

17. II. 29. §. 11.
II. 30. §. 11.

18. §. 677.
II. 30. §. 1.
II. 31. §. 1.

19. §. 711.
II. 31. §. 14.
II. 32. §. 14.

20. §. 726.
II. 33. §. 2.
II. 34. §. 4.

21. §. 734.
II. 33. §. 10.
II. 34. §. 12.

22. §. 735.
II. 33. 11.
II. 34. 13.

23. §. 736.
II. 33. §. 13.
II. 34. §.

24. §. 738.
II. 33. §. 15.
II. 34. §. 17.

25. §. 739.
II. 33. §. 16.
II. 34. §. 18.

26. §. 762.
II. 34. §. 2.
II. 35. §. 2.

27. §. 765.
II. 34. §. 9.
II. 35. §. 9.

28. §. 768.
II. 34. §. 12.
II. 35. §. 12.

29. II. 35. §. 2.
II. 36. §. 2.

30. Ibidem §. 6, 7, 8.
Ibid. §. 13, 14.

Verklare derhalven, dat ik geen van dese plaaasen so verstaan wil heb-

hebben, dat ik iets daar in soude willen stellen, tot laste der Gereformeerde Kerk, in haar lichaam aangemerkt, ofte van derselver Leeraars myne waarde Medebroeders, die van de werkingen des Duivels spreken in conformiteit van de gemeene uitlegginge over den Catechismus Vrage 123. en 127; ofte ook de Schrifftuurplaatsen, welke spreken van den aart des Duivels, syn vermogen, syn bedryf en wyse van doen, syn tegenwoordige staat, en nakend verderf, verklaren volgens den twaalfden Artykel onser Confessie, en andere passagien van de Formulieren van Eenigheid, by ons allen ondertekend.

Besonderlik begeer ik geen van de voornoemde plaatsen, en so daar diergelyke meer in myn voorschreven boek te vinden zyn, alſo verstaan te hebben, dat de Gereformeerde Kerk en Leeraars, als voorschreven, aan Manicheisterye soude vast zyn, ofte hare gronden niet wel gelegd hebben, om te bewysen dat Jehova God is, dat Jesus is de Christus, en de Schriftuur Gods Woord. Ofte ook, (om noch klaarder te spreken) dat de voorschreven Leeraars onser Kerken, niet verder gaande dan geseid is, niet en souden, behoudens hun gevoelen van de kraght en werkinge des Duivels, de voorschreven gronden konnen staande houden, ofte de Gereformeerde Christelyke Leere tegen de Atheisterye voorstaan en bewaren, Meine ook niet, dat door hunne leeringen, in manieren als voorschreven, de Duivel den almachtigen God gelyk gemaakt, veel min boven hem verheven word.

By aldien nochtans den E. E. Broederen in 't lesen van myn Boek noch iets ontmoeten moghte, dat sy met dese myne verklaringe niet souden konnen over een brengen: het sal tegen myn oogmerk en meinige also verstaan, ofte van my gesteld zyn; in voegen dat de woorden enen anderen sin medebrengen, dan ik daar in begrepen hadde. Versoekende dat het alles volgens dese myne ronde verklaring magh verstaan, ofte gehouden worden, als of 't niet geschreven ware.

Boven dit alles verklare nooit gedacht te hebben, iets te willen schryven, het gene met het wesentlyke van de Formulieren der Eenigheid soude strydig zyn: en het gene in myn Boek sodanig zyn moghte, wil het voor het myne niet erkend hebben. En wat de verklaringe aangaat der bysondere Schriftuurtexen, loochene niet, dat verscheidene derselven ene min aanstotelyke uytlegginge dan

dan de myne, hadden konnen dulden: gelyk ook niet, dat onse Uitleggers hier en daar wel sachter hadde mogen zyn gehandeld geweest.

Voor het laatste betuyge wel uitdrukelyk, dat by aldien geweten hadde, dat het divulgeeren van dit myn gevoelen door den druk so grote beweginge en onsteltenisse in en buiten de Kerke soude veroorsaakt hebben: ik om des vredes wille, en de gerustheid van het gemeen, het gansche werk liever onder my soude gesupprimeerd hebben: 't welk nu te laat zynde, belove met dese myne ondertekeninge, dit myn besonder gevoelen, in vervolg van tyd, nooit verder, of door publyke Predicatien, of Catechisatien, of Geschriften te sullen propageeren: bereidwillilg blyvende, het gene tot het suppleeren van't geheele werk als noch vereischt word, voor het uitgeven, eerst de visitatie en approbatie des Eerw. Classis van Amsterdam te sullen onderwerpen.

Vorders betuige ik by desen nochmaals, dat ik my houde aan de onverwrikbare gronden van de leere onser Kerken, sonder een eenig hoofd stuk daar van in twyfel te trekken, die ik alle met malkander ende elk in het besonder, nu by de vyf en dertigh jaren lang volstandig hebben geleerd en voorgestaan, ende voorts gedurende myn leven voorstaan sal. So verre is het daar van daan, dat een eenige van die gronden soude traghten te ondermynen. En soude het my oversulx smertelyk moeten voorkomen, verdacht te werden ter occasie van dit verschil, als of ik in de Leere niet gesond en ware, of met de Gereformeerde Kerke niet het selfde en geloofde in het stuk der Goddelike Voorsienigheid, en onafhankelyke mede werkinge in alle en een yder werk syner Schepselen: welke werken alle, te gelyk met haar selven van hem afhankelik zyn, die alles in allen werkt. Want uit hem, ende door hem, ende tot hem zyn alle dingen. Hem zy de heerlykheid tot in eewigheid. Amen.

Verklare verder; dat de genen dewelke aan de Engelen en Duivelen toeschryven enige werkinge op lichamen of op zielen, uit dien hoofde niet en konnen beschuldigd worden, als of se aan de schepselen toeschreven het gene Gode eigen is. En nademaal verscheiden passagien in myn Boek de Betoverde Wereld souden gevonden worden, welke dit na 't gevoelen van sommige Broederen souden dicteeren, wederroepe daar op deselve by desen, en belove, in gevalle 't selve

Boek wederom moghte herdrukt worden ; deselve ten genoegen van de Broederen sullen veranderen.

B. BEKKER.

V. D. M.

„ ZYn ook van Rev. D. Smith de Vergaderinge voorgelesen alle „ die beweegredenen, door welke D. Bekker tot die verklaringe gebraght is : 't welk geschied zijnde, is in deliberatie gebragt, wat nu verder te doen? En is goed gevonden, datmen in't gemeen over dese Artykelen eerst by forme van discours sal handelen, eermen tot een finale af handelinge kome. 't Welk dan gedaan zijnde, is D. Bekker binnen gestaan : ende hem van D. Præside afgevraagd, of hy noch iets naders soude moghen hebben tot elucidatie, of tot verder genoegen van de Vergaderinge. Waarover sijn Eerw. verklaarde, dat niet naders had over te geven : maar dat hy wenschte en bad, dat de Vergaderinge sijne sake in der liefde en de vreese des Heeren, met alle bescheidenheid wilde afhandelen.

„ Eindelik ismen dan getreden tot de concludeerende stemmen : ende is by meerderheid der stemmen geconcludeerd, datmen dese Satisfactie van D. Bekker sal laten drukken. Ende om de ergernis van de gemeente wech te neemen, dat D. Bekker van alle de deelen van sijn Dienst sal gesuspendeerd zijn, tot de naaste ordinaire Classis : also dat dien tijd geëxpireerd zijnde, sijn Eerw. wederom sal opgenomen zijn, ende dese sake daar mede sal afgedaan zijn. Sal ook aan haar Ed. Gr. Achtb. de Heeren Burgermeesteren hier van kennisse gegeven worden.

„ Ende is aan D. Bekker dese Conclusie en Resolutie der Vergaderinge door D. Preses bekend gemaakt, dewelke sich dese Censure heeft onderworpen.

„ Ook hebben hare Ed. G. Achtb. de Heeren Burgermeesteren de handelingen des Ed. Classis in desen met D. Bekker haar laten welgevallen.

II. RESO-

II. RESOLUTIE.

Ex Actis Classie Amstelædamensis 8 *April*, 1692.

,, IS ingekomen een *Consistoriaal Advis* der Kerke van Am-
,, sterdam, met versoek, dat d'ontheffinge van de suspen-
,, sie van D. Bekker niet wierde ter executie gesteld tot den
,, tyd van de aanstaande Synodus, ofte dat hy volkomene
,, satisfactie geve: en dat by ontstentenis van de inwilliging
,, van dit haar versoek, die Kerkenraad als dan geresolveerd
,, is daar tegen te protesteeren; en so te handelen als tot de
,, meeste stichtinge van haar Gemeinte sal oordeelen te beho-
,, ren.

,, D' E. Classis hebbende haar ernstige gedachten laten gaan
,, over dit Consistoriaal Advis, en d'aankleevende Resolutie
,, van dien: en vind noch siet geen sodanige genoegsame re-
,, denen om haar sententie te altereeren, en de suspensie van
,, D. Bekker te prolongeeren; latende die in haar geheel.

,, Ondertusschen heeft D. Bekker vredes halven, om de
,, gemeene ruste, ende tot voorkominge van gevreesde moei-
,, likheden van selfs een præsentatie gedaan, van alle de dee-
,, len van sijnen dienst te sullen supersedeeren, tot de naast
,, aanstaande Synodus: mits dat dese sijne presentatie niet ge-
,, duid werde, als of het was een prolongatie van sijn suspen-
,, sie; heeft ook de geheele Classis, en besonderlik sijne E.
,, Collegen vriendelik versocht, dat het haar gelieven mogh-
,, te, tot so lang alle de deelen van sijnen dienst te vervul-
,, len.

,, D' E. Classis heeft met vreugd, en ook met eenparige
,, stemmen, dese presentatie aangenomen, als mede tot so
,, lange sijnen Dienst wel te versorgen.

,, En sal dese Resolutie door D. Præses en D. Midlum ha-

„ hare Ed. Gr. Achb. de Heeren Burgermeesteren bekend ge-
„ maakt werden.

„ De Heeren Predikanten en Ouderlingen van Amsterdam,
„ gehoord hebbende de Resolutie des E. Classis, hebben
„ aangenomen daar van rapport te doen; ondertusschen te-
„ gen deselve (gelijk sy oordeelden te moeten doen) protestee-
„ rende.

III. RESOLUTIE.

Ex Actis Classis Amstelædamensis, *den* 21. *July* 1692.

„ BEtreffende het Quæritur des Classis van Hoorn, 't welk
„ drieledig is, antwoord de E. Classis van Amsterdam als
„ volgt.

„ Op het 1. lid, dat de E. Classis nooit die Artykelen in totum
„ satisfactoir geoordeeld heeft; maar alleen in circumstantie van
„ die tyd ter satisfactie opgenomen, met hope en verwachtinge,
„ van D. Bekker noch verder te brengen. 't Welk nu niet geschied
„ zynde verklaart de Classis die nu niet satisfactoir te zyn.

„ Op het *twede*, dat D Bekker in dat gevoelen consequente-
„ lyk niet tolerabel is in de gereformeerde Kerk.

„ En op het *derde*, geeft de E. Classis de sake verder over aan
„ de E. Christelike Synodus; met versoek, dat *stante Sinodo*
„ magh getermineerd en afgedaan werden.

REFLECTIEN
Op dese
RESOLUTIEN.

IS *te noteeren, dat de Resolutie des Classis van den 22 Jan. is peremptoir; streckende voor een finale sententie; also deselve expresselijk dicteert, dat men heeft willen komen tot een* conclusie, *en dat de sake daer mede soude wesen* afgedaen.

Dat sulks mede nader bevestigt wort door de twede Resolutie, by welke na gehoudene ernstige deliberatie is goedgevonden, die eerste niet te altereeren, *maer deselve* te laten in haer geheel. *Dat nochtans niet tegenstaande dit alles, nu so langen tijd na de executie van die finale sententie, daer van wort geresilieert, en deselve verklaert geweest te zyn soo veel als provisioneel.*

Alsmede dat de gedoemde niet *magh* gedult worden in den Kerkendienst; *regelreght tegen den expresse text van het* gewijsde, *dicteerende, dat hy na verloop van den tijd sijner suspensie* wederom daer in opgenomen sal zyn.

Ende sulks op redenen van de veranderinge des tijts, volgens welken die bewuste artykelen van satisfactie, eerst in satisfactie aangenomen, nu niet meer daer voor konden gehouden werden.

t Welk is een maxime van een Machiavellische Politique, niet overeenkomende met een Christelyke Morale, maer beter gelykende na die van een andere Pharao, welke Joseph niet gekend hebbende, in sijnen tijd geen satisfactie meer en nam in de conduite van de Israeliten, die by sijnen voorsaten voor satisfactoir aengenomen was.

Met gelyke redenen justificeert den Jesuwijt Maimbourg de cassatie van't Edict van Nantes, als voor dien tijd wel vergunt geweest zynde aen de Hugenoten, om redenen van Staet, welke nu cesseerende, dienvolgens niet en konden obsteeren, maer voor contrarie redenen moesten plaets maken, dewelke rieden 't selve alsnu te annulleeren.

Waar

Waar tegen den Auteur van de Critique *over de* Histoire du Calvinisme *van den voorseiden Jesuwijt, met seer kragtige redenen toont, dat dese maniere is ruineus voor een Staat, en strydig tegen alle reghten; en dat deselve eenmaal stand grypende, niemant van sijn leven, eere, of goederen sal konnen versekerd blyven, langer dan het de gene die't gewelt in handen heeft believen sal.*

Welk alles geappliceert in cas *subject, so is't daer mede noch so veel te erger dat het gewijsde is geannulleert in so een korten tijd, en dat van de selfde Reghters die daer over in het eerste geseten hebben.*

AANMERKINGE

Op de HANDELINGEN der twee laatste NOORDHOLLANDSCHE SYNODEN, in de sake van B. BEKKER, ten opsighte van sijn Boek genaamd *de Betoverde Weereld;* nu versch t' Enkhuisen gedrukt.

En de Verschoninge derselve gemaakt in de VOORREDE daar voor, mitsgaders het REQUEST der Gedeputeerden van 't voorleden jaar daar achter by gevoegd.

OP het lesen van mijn *Kort en Waarachtig Verhaal*, tsederd de laatste Synode en Classis alhier uitgegeven, was 'er niemant die de kerkelyke handelingen te mywaarts over het bewuste Boek niet voor ene reex van mishandelingen aansagh: uitgesonderd die self medeplightig waren, of beswaarlik sulx geloven konnende van so vele kerkelyke mannen; verlangden na 't uitkomen van derselver ACTEN, t' Enkhuisen (somen verstond) onder de persse zynde; in hope dat die goede stoffe geven souden, om d' onwaarachtigheid van myn verhaal misschien te tonen. Maar wat my aangaat, wy sien nu, dat ik reden hadde om in desen wel gerust te zyn.

Die ACTEN quamen gisteren hier aan den dagh, en 's avonds ten 5 uren d' eerstemaal in myne handen: welke aanstonds doorlesende, bevond ik dat de Voorrede van 7 vellen papiers, en 't Werk self van 13. hoewel niet al van even grote letters is. De Voorredens voorrede, of inleidinge, klaagt geweldig over den bekommerliken staat der Kerke; wegens sulke uitsporigheden van gevoelens, als sy achten dat de myne by uitneementheid te noemen zyn. Met hoghe betuigingen, dat hen Gods eere seer ter herte gaat, word de styl van dit vertoogh gesmedigd; om de saken die niet reght zyn voor den HEERE onsen God selfs te bemantelen: maar het komter merkelik op aan, om het voor de menschen slechs te doen. Ook en sie ik niet, hoe daar toe so veel omslaghs nodig is, om alle dese Acten te doen drukken; en die noch met

enen *Prologus galeatus* (gewapende Voorrede) te versterken : so 't waar is , 't gene ik daar in lese , pag. 6. datmen *nergens toestemminge mijns gevoelens vond* ; *dan by menschen van een verdorven verstand , of van klein begrip , of die in de H. Bladeren min bedreven , of over het gesagh van de H. Schrifture min bekommerd waren.* Maar wat sal de Voorredenaar te verliesen hebben , so ik van dit alles, so als hy 't daar seit, wanneer hy wil , en daar hy wil , het tegendeel so klaar betone , als het klaar is dat hy dit hier schryft? so ook van dat Request , dat op 't einde deser Acten staat gedrukt , tegens my voorleden jaar om desen tyd aan den Staat gepresenteerd. Al 't ander had ik al ontrent gesien ; en daar oorsaak uit genomen , van gelyken als de Synodus voor haar heeft goedgevonden , het in druk te geven , met enige myne Aantekeningen daar by, tot nadere verklaringe. Doch also dat langen tyd behoefde , heb ik eerst besorgd , dat myn *Kort en waarachtig Verhaal* voor af ging ; ende nu gevolgd is van myne *viervoudige Beantwoordingen* ; besonderlik der niewe *Artykelen van Satisfactie* my in de laatste Synodus by monde voorgesteld , en geweigerd uit te schryven ; doch hier nu 't voornaamste deel van dese Acten makende. Terwyle 't ander noch gedrukt word , dat den Leser vry omstandiglik van allen handel onderrighten sal : so moeten weinig uren dienen , om voor af den onpartydigen te tonen , hoe seer de Synodus in 't ongelijk gesteld , en ik daar tegen gereghtveerdigd werde , door die Voorrede , (als ook door dat Request) die so tot haarder verantwoordinge als tot mynder beswaringe is ingesteld. Dit is in deselve tweesins te bespeuren : door qualik te verantwoorden 't gene tot hunder beswaarnisse dient , en door eigene bekentenisse van dat gene daar myn meeste grond van klaghten in bestaat. Het eerste sal daarna te passe komen ; of van self haast blyken , wanneer nu myn *Verhaal der Kerkelyke Handelingen* gedrukt sal zyn : oversulx en heb ik niet van node , hier te verdedigen myne *Remonstrantie* , die de Voorredenaar meint wederleid te hebben ; 't welk eerlang wel anders sal vernomen worden. En het ander heb ik met geringe moeite aan te wysen : also my twee behulpmiddelen daar toe in de *Voorrede* , en noch een derde in 't *Request* van self ontmoeten ; die ik kortelik alhier betonen sal. De twee eerste sullen seggen , dat de Synodus de saak onwettelik tot sich getrokken heeft ; die van Edam tegens wet-

ten

ten van de Kerk, die van Alkmaar tegens wetten van den Staat; en de laatste sal doen blyken dat deselve seer onwettig aan de Heeren Staten is gebraght. Hy moet geen oghen hebben, die niet sien sal konnen 't gene ik hem hier betonen sal.

Aangaande 't eerste seit hy pag. 54. *Dat het een indisputabel reght van de Classen ofte de Kerken is, en het gene den selven buiten allen kyf competeert, over gemeene saken, en die het stuk der Leere ofte der Kerken ordeningen aangaan, te oordeelen. En dit gaat so verre, dat selfs diergelyke saken niet dan na een behoorlyke uitschryvinge in Synodo mogen behandeld, noch by den Gedeputeerden nader besloten werden, dan haar lieder instructie medebrengt, gelyk de Synodale Resolutien luiden.* Twee dingen worden hier geseid. Dat volgens *indisputabel reght*, en *buiten kyf, na Synodale Resolutien*, I. geen saken betreffende *'t stuk der Leere* in een Synodus gehandeld moghen werden, *dan na behoorlyke uitschryvinge*; dat is by wege van Gravamen, alvorens aan de Classen omgesonden, en daar over 't goedbedunken van de Kerken, onder elk van die behorende, ter Synode ingebraght: daarna II. in de Synodus daar over *verder niet* te moghen doen, *dan haar lieder instructie medebrengt*. En dit beide in gevolge van 't gene hy ons pag. 21. en 22. uit het *Synodale Repertorium* ten voorschyn brengt. *Particulares Quæstiones van enig gewighte, met de Gravaminibus den Classen toe te senden: op dat derselver Gedeputeerden over saken in 't stuk der Leere en Kerkenordeningen, alle Kerken en Classen in 't gemeen aangaande, geresolveerd ad Synodum moghen komen; en daarom niet verder besluiten, als haar instructie mede brengt.*

Nu laat ons sien in welker voegen myne sake in de Synodus van Edam gekomen, en hoe aldaar behandeld is. Dit sal ons d'Acte selve seggen van 't Synode tot Edam, hier voor aan staande Art. 10. „By occasie van 't oplesen des vorigen Artykels, is by de Gecom-„mitteerde van Hoorn opgelesen, en de Vergaderinge voorgesteld „hun versoek, luidende aldus: *De Classis van Hoorn versoekt, dat de „Gecommitteerde des Classis van Amsterdam gelieven openinge te doen, of „er iets in den haren is gedaan tegens het Boek van Dr. Balthasar Bekker, „genaamd de Betoverde Weereld? Indien ja: watter is gedaan?* Hier „by hebben de E. Broeders van 't Classis van Edam ook hethare „gevoegd, van desen inhoud. *Is geproponeerd, dewyl veel gespro-„ken werd van 't uitgegeven Boek van D. Balthasar Bekker: dat onse*

 Ge-

„ *Gedeputeerden in last moghte gegeven werden: om te verneemen, of de*
„ *Kerkenraad van Amsterdam iets daar in heeft gedaan? en hoe verre*
„ *daar in is gehandeld? Is geresolveert, dat als enige Classis de sake op-*
„ *pert, dat onse Gedeputeerde mede daar van sullen spreken, en ondersoek*
„ *doen.* Insgelijx hebben die van de Classis van Haarlem het hare voor-
„ gelesen, dus luidende *By dese occasie wenscht de Classis nader geclaircis-*
„ *seerd te werden, hoe het befaamde Boek de Betoverde Weereld is in de*
„ *weereld gekomen? of het classicaliter is geapprobeerd dan niet? Offer een*
„ *tweeden druck onder handen is? En tot hoe verre 't zy by de Classe, 't zy by*
de Kerke van Amsterdam daar in is getreden? Uit desen blijkt nu klaarlik, dat volgens den uitgedrukten last van dese drie Classen, alhier gemeld, myne sake niet na vorige uitschryvinge aan de Classen, by wege van Gravamen, maar eerst onder 't sitten der Synode ter vergaderinge gebraght is: en dat also geen van alle Classen, (self ook geen van dese drie, want sy vragen eerst) daar gekomen is, gelijk de Resolutie seit, *geresolveerd.* Want hoe souden sy iets geresolveerd hebben over ene sake, daar sy noch eerst na belasten te verneemen, hoe 't daar mede magh gelegen zijn; om daarna op 't ingekomen bescheid met kennisse van saken eens te moghen resolveeren? II. Het blykt ook dat sy geen de minste *instructie* hadden, om daar over in de Synodus te resolveeren: maar alleenlik omme *ondersoek* te doen, gelijk de Classis van Edam verklaart; en dat tot dien einde, om daar door, (so als die van Hoorn) *opening* te moghen hebben, en als die van Haarlem, *geeclaircisseerd* te worden. So was de meening ook des Classis self van Amsterdam: also hunne Gecommitteerden verklaarden gelast te zyn (so als deselfde Acte daar vervolgens seit) om alleenlik *opening te doen.* Volgens dien hebben alle die Gecommitteerden van de Classen ter Synode gedaan 't gene sy gedaan hebben sonder instructie; of deselve merkelik te buiten gaande, dienvolgens t'eenemaal tegens kerkelike ordre en onwettelik gedaan.

Hier tegen helpt niet, dat in 't *Repertorium* vervolgens dese woorden staan; pag. 22. mede ter Voorrede aangemeld. *So nochtans, dat besondere dingen, enige Kerke, Classis, Dienaren of Ledematen aangaande, hoedanige die ook zyn, en in Synodo werden gebraght by forme van Appel,* Klaghte, *of andersins in eniger maniere, in Synodo moghen, ja moeten verhandeld worden, sonder iemants præjudicie; al is 't datter geen uitschryvinge aan alle Classen is voorgegaan.* Want

het

het seker is, datmyne sake niet by wege van Appel noch van Klaghte daar gekomen is. Niet van *Appel*: want daar niemant van Appel gesproken hadde dan ik self, en daar opentlyk te boek staat Art. 43. dat ik myn Appel hebb afgestaan. Ook niet by manier van *Klaghte*, maar van *ondersoek*; om na ingenomen onderright, hoe de saken met my stonden, dan in elke Classis eerst te overweghen of daar reden was van klaghen. En datter geen en was, verklaarden alle dese leden der Synode self; eer sy ieder in hun eigen Classis, daar sy van gesonden waren, en besonderlik de drie, gelast om na die sake te verneemen, daar af openinge geven konden. Want de Kerkenraad was in den selfden 43. Artykel *bedankt* van de Synodus, *wegens 't gene alreeds in desen gedaan hadden*: en daarna in den 44. *volkomelik geapprobeerd en gelaudeerd de handelingen des Kerkenraads*. So sietmen dan, dat over my niet is geklaagd, en over mynen Kerkenraad geen klaghen viel.

Doch daar is noch een wyde achterdeur te sluiten: dat volgens inhoud van deselfde Resolutie, *besondere dingen*, *enige Dienaren aangaande, hoedanige die ook zyn*, *of* ook *andersins in eniger maniere in* de Synodus GEBRAGHT zynde, aldaar *verhandeld moghen* worden, en *moeten* worden. Maar 't slot hangt aan het woord *gebraght*: het welk alhier geen plaatse heeft. Want het gene my betreft, en is daar niet gebraght; niet van my, die daar ben ontboden, en 't Appel heb afgestaan. Niet van myn Classis: want die hadden last, *om opening te doen*, so se seggen; te weten, so het hen gevraagd wierd; gelyk sy ook van self dat niet en seiden, maar wanneer die andere drie Classen sulken opening versochten. Niet volgens dien ook van die Classen welke sulke opening daar quamen halen, sonder iets te brengen: en noch veel minder d'overige twee, die daar geensins toe gelastigd waren. Eindelik ook de Corespondenten niet: welker geen daar toe gelast kon zyn; dewyle niets by die van Groningen, Overyssel en Zuidholland, welker Synodus doe al voorby was, daar van was gerept; die van Friesland wel uitdrukkelik (so als ik weet) besloten hadden niets daar in te doen: en dat die van Utrecht en van Gelderland doe noch eerst aanstaande waren; en 't voorgaande jaar de sake noch niet was bekend geweest. Hoe is 't er dan *gebraght*? Noch dus, noch so; noch *andersins in eniger manieren*. Hoe is 't er dan gekomen? Sy hebben 't er *gehaald*, met

Paard en Chaise; en die by den Bode al besteld, eer die opening geschiedde. Dies moght het daar ook niet *verhandeld worden:* en so het al geschieden moght, het moest wesen *sonder iemants præjudicie*; want dit seit de selfde Resolutie daar wy mede besig zyn. Maar wat *præjudicie* (dat is, wat vooroordeel en wat nadeel) daar uit is ontstaan, dat bewysen so veel *circulaire Brieven*, *Resolutien*, *Gravamina*, die sich op *voorgaande oordeel*, so van 't Noordhollandsche Synode als des Amsterdamschen Kerkenraads, beroepen.

Ik scheide hier nu af, om datter geen gelegentheid ontbreekt om noch elders meer te seggen: laat ons dan maar sien, hoe dat de saak aan 't Synodus van Alkmaar quam. Dat sulx tegens wetten van den Staat geschied is, blykt uit dese selfde Resolutie, waar mede sich de synodale Schryver ter 39. pag. der Voorrede wil behelpen.

Resolutie der Ed: Gr: Mog. Heeren Staten van Holland en West-Friesland, van den 23. *en* 24. *Sept.* 1691.

„ Is na voorgaande deliberatie, om goede ende peremptoire rede-„ nen verstaan ende verklaard, gelyk verstaan ende verklaard werd by „ desen, dat noch de ordinaire Gedeputeerden, noch de Classen Sy-„ nodaal vermoghen enige saken, haar door ofte van wegen de Sy-„ noden van andere Provincien toekomende, aan de respective Clas-„ sen te communiceeren, ofte toe te senden; om daar over in de „ volgende Synodus deliberatien te werden gehouden; als zynde „ buiten ordre ende informeel, mitsgaders ook capabel om twee-„ draght ende scheuringe te verwekken: ende dienvolgens verboden „ alle Correspondentien, die de een of d'andere Synodus van de „ Provincien, met de particuliere Classen ofte Kerken, directelijk „ of indirectelijk souden moghen onderneemen te houden; maar al-„ leen geauthoriseerd en gepermitteerd de Correspondentie, die de „ Synoden van de Provincien, onderlinge en met den anderen, door „ hare Gedeputeerden, tot dien einde op deselve afgesonden wer-„ dende, directelyk, ende met bevorderinge van harmonie en eenig-„ heid komen te onderhouden. Ende sal de bovenstaande hare Ed. Gr. „ Mog. Resolutie den Gedeputeerden van de respective Classen in „ dese Provincie toegesonden werden, om haar daar na te reguleeren.

Nu sal ik uit de eigene Acten van de laatste Synodus doen blyken, dat deselve Resolutie der Heeren Staten door haar veelsins overtreden is. Want voor eerst so word hier in den 18. Artykel, als wat

ſchoons, van woord tot woord te pronk geſteld een Brief, ſodanig als die is, (ik ſegger ditmaal meer niet af) van de Zeewſche Broeders des Convents tot Middelburg; ende alſo buiten die *gepermitteerde Correſpondentie* van een Synodus, die in Zeeland niet en is; en dat door *Gedeputeerden* van deſelve, 't gene de Gedeputeerden onſer Synodus, noch de Synodale Claſſis aan de andere niet magh *communiceeren, om daar over in de volgende Synode deliberatien te doen houden.* Dat en magh dan ook de Synodus niet noch directelijker, en inmediatelijk ontvangen, of de Deputati aan deſelve doen ter handen komen. Ten anderen vermeld het 13. Artykel pag. 39. ſekere twee Miſſiven; eene van den Kerkenraad tot Rotterdam, en eene van dien tot Utrecht, als mede noch een andere des Claſſis van Walcheren, geſchreven aan den Kerkenraad van Amſterdam; en dat over mijne ſaken: waar mede ſich de Synodus onder anderen behelpt, om te bewyſen, datter meer dan tot dien tijd toe geſchied was in gedaan moeſt worden: mede blykelik genoegh ſtrijdende met het heilſaam oogmerk van de Heeren Staten; als zijnde *buiten ordre ende informeel, mitsgaders ook capabel om tweedraght en ſcheuringe te verwekken.* 't Welk daar uit noch te meer is blijkende, dat daar by gedacht word *van een Requeſt, by verſcheïdene Ledematen* ondertekend: waar van de meeſte en voornaamſte al te wel bekend zyn voor aanhangers van dien laſterſieken Koelman, die opſettelik ſo veel twiſt en onluſt in de Kerken ſaait; en daar voor te boek ſtaat, veele jaren lang, by de Claſſen en Synoden, en verſcheide Kerkenraden door de ſeven Nederlanden. Sulken *Requeſt* derhalven (met verſwyginge van een ſedig Schrift, dat daar na tot handhaving van goede ordre en gemene ruſte aan de Claſſis ingegeven is, mede van *verſcheide Ledematen,* meer ten goede by den Kerkenraad bekend dan die andere) gevoegd met ſulke circulaire en uitregelige Brieven, buiten die *gepermitteerde Correſpondentie*; genomen voor een oorſaak, om my noch eens voor haar te reght te ſtellen: geeft genoegſaam te verſtaan, dat het niet en is geweeſt om die *bevordering van harmonie en eenigheid*, die in de Reſolutie der Heeren Staten word beoogd.

Meer en vind ik nu niet nodig hier te ſeggen: doch ſo het iemant niet genoegh, of niet wel ter ſake dunkt geſeid te zyn; die wete, dat het gene hier ontbreekt, by breedere verhandelinge tot genoegen ſal beweſen worden. Ondertuſſchen wil ik ook den

Le-

Leser wel versoeken, dat hem toch gelieve myne *Nodige Bedenkingen* met het *Kort Bericht* wel na te sien, ter plaatse daar de schryver deser Voorrede sich op 't meest aan stoot; als mede myne *Remonstrantie*; (eerlange, so 't den Leser nodig dunkt, breeder te verdadigen) om te sien, of iets van sulk een belang alhier daar tegen is gesteld, dat sich self niet wel verklaren en beschermen sal.

Dus kortelik nu aangewesen hebbende, hoe ongelukkiglik de Synodale Handelingen in die Voorrede verdedigd zyn: so moet ik noch enige verdere saken melden, die ik in 't doorbladeren derselve, als ook in de Acten self heb aangemerkt. *D'uitkomste* seit de voorredenaar pag. 6. heeft geleerd, *dat het gemelde Boek de verhoopte kragt niet gedaan, noch ik myn voorneemen bereikt hebbe.* Maar dat heeft hy niet wel: het Boek heeft door Gods genade tienmaal meerder kraght gedaan dan ik verhoopt hadde; ende is also myn voorneemen overvloedelik bereikt. Niet tegenstaande dat het so eenpariglik van de genen *versoeid* is, die het meest behoorden aan te prysen; so heeft het veele stichtinge gedaan, en doet als noch by de genen die geen *verdorven verstand* hebben, en *'t gesagh der H. Schrifture* boven dat van menschen of derselver uitlegginge en vertalinge stellen. Die woorden pag. 7. uit de 10. pag. myner *Nodige Bedenkingen* verhaald moest hy na behoren op derselver eigene plaatse lesen: en so soude hy wel sien, dat die schone *eenparigheid* der genen die my dubbelde straffen hebben toegevoegd, sonder enkele verdiend te hebben, geen bewys is dat ik schuldig ben.

Het is geen goede *Logica*, de beweegingen door weinig menschen in en buiten onse Classen eerst gemaakt, te stellen voor de oorsaak die hen heeft bewogen om te doen het gene hen heeft goed gedacht: en derhalven voor hen dies te minder eere, dat sy sich daar over minder schamen dan ik self vermoed hebbe; so hy pag. 8 uit myn *Kort en waarachtig Verhaal* pag. 14 te berde brengt.

Ik sta toe, 't gene pag. 8. en 9. word geseid, dat het *geen beuselingen*, maar *saken van het hoogst* gewighte zijn, die ik in myn Boek behandeld hebbe: maar en sie niet, hoe daar dan uit volgt, dat ik met geen goed gemoed *in 't begin van myne Remonstrantie 't* verschil gesteld hebbe, *in Gods volkomene maght ende d onmaght van den*

Dui-

Duivel; also het eerste buiten twyfel is van 't uiterste gewighte: want ik niet en hope, dat de voorredenaar Gods allergrootste maght onder beuselingen sal betrekken. Of en is 't verschil niet over d'onmaght van den Duivel, wat zijn 't dan voor saken daarmen meest met my om heeft getwist, daar de meeste onderhandelingen der Gecommitteerden van de Classis met my over zijn gevallen, daar de boexkens tegen my geschreven meest van spreken, daar in Predicatien en Catechisatien allermeest op word gedoeld? Maar noch *broederlyke liefde* die men my hier tegen voert, noch waarheid, die daar mede moet gepaard zijn, lyden sulx te seggen, dat ik dit verschil met *de Kerken* hebbe; of een deel der Leeraars, dat sich openbaart, moet hier op zijn Paapsch de Kerke zijn. Maar de Poincten die hy seit van *Retractatie*, met mijn antwoord op deselve, geven self bewijs genoegh van 't gene dat ik segge.

Dienvolgens is het pag. 9, 10 en 11. vergeefs verhaald, het gene van 't Profetisch Amt des Saligmakers word gemeld, als of ik dat behinderde, nocht in mijn *Antwoord op de Artykelen* der Synodus van Alkmaar pag. 76. en 77. genoegh daar opgeantwoord hadde: ik hope dat noch nader op 't *Requeſt* te doen. Maar 't gene pag. 10. tusschen beiden word geseid, dat ik *coram facie totius Synodi*, (dat is, *voor het aangesight der volle Synodus*) *volmondig* soude hebben *beleden, dat Christus de dwalingen*, die ik in mijn Boek weerlegge, *had behoren te verbeteren, indien het Joodsche volk deselve in die daghen geloofd hadde:* dat sal buiten twyfel geweest zyn so als ik onlangs noch in mijn *Kort Bericht* pag. 41. schreef. Te weten: *so ik geleerd hadde, dat het gevoelen 't welk men heden van den Duivel heeft, dies tyds by de Joden of de eerste Kristenen geweest ware: so had ik moeten tonen, dat het Christus of d' Apostelen voor of na naamkundig wedersproken hadde.* Siet eens hoe ontrouwelik de woorden, *of d eerste Kristenen*, en *of d' Apostelen* van hem zyn uitgelaten, en de plaats daaraf gevuld met stipjes: die wel seggen, (om opreght te schynen) datter ietwes tusschen beiden staar, maar niet watter staat; 't welk nochtans sodanig is, dat de gansche sin daar door veranderd word. En dan noch 't vervolg van myne reden op die plaats gelesen zijnde, ('t gene hy geheel verswygt) betoont wel klaarlik, hoe ik voor de eere van des Saligmakers leeramt ben besorgd geweest.

't Gene hy dan vervolgens pag. 11----18. wydlopig, uit den heer Heidanus lofliker gedachtenisse, in 't Latyn en Duitsch ten voorschijn

B brengt,

brengt, en daar op vervolgens redeneert; is genoegsaam (so de Leser sien sal) van my al beantwoord, met de woorden die hy pag. 16. (hoewel sonder aanwysinge waar ik alsο spreke) uit myn *Kort Beright* pag. 56. self verhaalt. Ik sie niet wat verborgentheid hy in de woorden met onderscheidene letters van hem uitgedrukt, of met het tusschenvoegen van een N. B. wil te kennen geven.

Maar nu sal hy ons *de lydsaamheid*, *sachtmoedigheid*, *bescheidenheid en goedertierenheid* gaan tonen, die de Synodus ontrent my heeft gebruikt: van welke hy derf seggen, *datse geen moeiten noch devoiren heeft gespaard om my te behouden.* Ik segge rond uit, of sy 't self geloven of niet, *om my te bederven.* Met veel groter reght noemt hy hunne *eenparigheid seldsaam*: want (het gene God geklaagd moet zyn) nooit saghmen 't gros der Kerkliken in de Nederlanden so eenparig, tegen 't verder ondersoek der waarheid aangespannen, als in dit bedrijf der Kerkenraden, Classen en Synoden tegen my. Maar siet hier doch alleen een proefstuk van *bescheidenheid*, in 't gene hy pag. 19. derf tonen: *dat de Synodus niet anders* begeerd heeft, als dat ik *in presentie soude presteeren*, *het gene ik selfs des Donderdaaghs voor den middagh beide by monde en geschrifte aanbood.* So heb ik dan, ook na sijne eigen bekentenisse so veel geboden als de Synodus heeft konnen eischen. 't Is even eens oft iemant seide; voor 't gene gy na gedane rekening sult bevonden worden, meer ten achteren te zyn, so wil ik *in presentie*, sonder enige rekeninge mynen vollen eisch contant voldaan hebben: en dan evenwel by anderen sich noch van vele lydsaamheid, bescheidenheid, sachtmoedigheid en goedertierenheid ontrent alsulken man beroemde.

Geen onbillike *Profeten*, die sulken *geest* van seldsame sachtmoedigheid betonen, om my aan deselve te *onderwerpen.* Sulken oordeel noemde Paulus nooit den geest van Gods Profeten; maar *menschelyk oordeel*, 1 *Kor.* 4: 3. welken hy sich nooit heeft willen onderwerpen. En het was hem te gering, als voor *'t minste* geacht, dat hy hen dat soude tonen met een *Remonstrantie*, gelyk ik dede; en die ik hier na besonderlik noch sal verdedigen, so wel als hun Request weerleggen; so God wil en wy leven sullen. Dan sal een ieder sien, die wil, hoe ongerymd en ongelukkig 't onderscheid van Kerkelike en Polityke reghtspleegingen in dese gansche Voorrede beweerd word; en hoe schandeliken sake 't zy, sich daarmede te

behelpẽ. So dat een eerlik man voor alle strekẽ van verkeerde Rechtsgeleerdheid veiliger gedekt kan wesen, dan voor't geheiligd Reght van Conscientie: en dat langer de Gereformeerde Kerklikheid sich met Jesuwytsche vonden moet behelpen, om te meinen; datmen iemant ongelijk magh doen, en sijn woord magh breken; als het is, na 't oordeel van den genen die so doet, of tot voorstand of tot voordeel van 't Geloof en van de Kerk. Daarom sal ik ditmaal overslaan al 't gene dat van pag. 19. ten einde toe tot wederlegginge van myne Remonstrantie word voortgebraght: dan alleenlik noch iet seggen op dat bewys van sonderlinge *bescheidenheid*, door den schryver of schryvers van de Voorrede pag. 30. daar in ten toon gesteld: te weten, dat de Classis op den 21. July deses jaar heeft herroepen hare *finale sententie* van den 22. January; onder voorgeven datse d' Artykelen daarin begrepen *nooit voor satisfactoir geoordeeld* heeft. Want *of dese Betuiging* (seit de Voorredenaar) *met de woorden van de Resolutie des Classis van den 22 Jan. overeen komt; en met de reële opneeminge van Dr. Bekker, als mede met de declaratie des selven Classis op den 8 April bestaan, of niet bestaan kan: dat en raakt de Synodus noch in 't minst noch in 't meest; en word sulx tot verantwoordinge van de Classis gelaten, die niemant anders daar toe behoeft.* So dan, Classis van Amsterdam! daar hebt gy uwen loon wech: de Synodale Voorsprekers latender u voor sitten. Uwe laatste Resolutie, waar toe u de maght door d' eerste benomen was, raakt de Synodus in alle manieren; daar op fondeert sy wel meest hare Sententie: maar d'eerste, daar sy uw eigen reght in erkend, en door haren last noch ondersteund hadde, *raakt haar in 't minst noch in 't meeste niet.* Heeft dan de Classis haar reght, en ('t gene dat het hare niet en was) myn persoon en sake aan de Synodus overgeleverd: sy seit tot dank van so veel onvermoedbare bescheidenheid, *wat gaat ons dat aan? gy lieden meugt toesien.* Nu noch van 't een en ander dat my in het lesen van de ACTEN ofte Synodale HANDELINGEN is ontmoet.

Op de ACTEN.

Het schijnt dat de Broeders hebben goed gevonden, alleen die *Handelingen* openbaar te maken, die tot mynen nadeel zyn: alsо sy achterhouden hebben de gene die daar onder tegen mijne tegensprekers zijn gevallen, of tot mijnen beste strekken. Want het gene in den 8. Artykel van *Haggebber Philalethes* is gemeld, en

 hier

hier niet en word verhaald, ſtrekt tot myner ontlaſtinge, in 't gene ik aan hem in mynen tweeden Brief pag. 27. en 28. ſchryve; dat hy heeft verkeerd verhaal gedaan, van 't gene in de *Coetus Hagienſis* my aangaande ſoude zyn geſchied.

Aan de andere zyde gaat hunne genegentheid om my alleen maar te beſwaren wederom ſo verre, dat ſy pag. 35. uit de Notulen der Gecommitteerden melden, 't gene ſy alleen van horen ſeggen hadden; als geſchied zynde in de Claſſis, *na 't vertrek der Gecommitteerden*, ſo als daar in die Notulen ſtaat: te weten van dat laſterlike Briefje datmen voor haddde in de elf Kerken deſer Stede van den Predikſtoel den volke voor te leſen. En de woorden van dat Briefje verhalende, ſonder meer daar by te doen, geven ſy de ſaken ſulken ſchijn, als of het ook alſo geſchied ware. Doch ſo ſy 't een weten, ſo weten ſy ook 't ander; of ſy hebben 9. maanden tyds gehad om het ſelve te verneemen: en ſo ſy 't noch niet wiſten ten tyde der Synode; de Gecommitteerde van het Amſterdamſche Claſſes wiſten 't, om het hen te konnen ſeggen. Maar neen; deſe *Synodale Acten* moeſten deſen ongewoneliken hoon, my ten deele aangedaan, en noch groter toegedacht, door de weereld kenbaar maken; en evenwel dan noch daar by, dat ſy nader hand my van den Predikſtoel af houdende, *geen ſatisfactie* genoeghen hebben in myne overvloedige verklaringe, doe voor de Claſſis, en nu voor de Synodus gedaan: en dit alles tot bewys hunder weergaloſe *lydſaamheid*, *beſcheidenheid*, *ſachtmoedigheid*, *en goedertierentheid*, ontrent myn perſoon gebruikt. Dies word de Leſer hertelik van my gebeden, in de *Kerkelike Handelingen*, als die in 't licht komen, na te ſien, wat daar in van 't voorgevallene in de Claſſis op den 20, en daar na in den Kerkenraad op den 22, 23, 24. November des voorgaanden jaars te leſen ſtaat.

Uit deſelve ſalmen mede ſien, hoe groot de beſcheidenheid der Gedeputeerden in de Claſſis zy geweeſt, wanneer ſy aan den Kerkenraad van Amſterdam de eere gaven, dat de E. Claſſis (huns oordeels) *billige en welgegronde redenen* hadde, om de Handelingen des Kerkenraads *volſtrektelik te regtveerdigen*, gelyk ſy ſeggen pag. 14. met ſo veel onbeſcheidenheids als het kenbaar is, dat de Kerkenraad ſelt alle hare handelingen in deſen niet reghtveerdigen ſal; gelyk deſelve nimmermeer by luiden van reghtveerdig oordeel voor reghtveer-

veerdig zyn, of sullen worden aangesien.

Op deselfde 14. pagina worden twee dingen geseid, die niet wel op malkander sluiten; namelik, dat de Classis sich met het advys der Gecommitteerden heeft *geconformeerd*: 't welk onder anderen was, my te tonen 1. de (*insufficance* (dat is, *ongenoegsaamheid*) myner aanbiedinge, 2. de billikheid der besaamde 13. Art.; en dan voorts, 3. om op *alle gevoegelike wyse my te induceeren* (dat is te *bewegen* en te *overreden*) *tot het amplecteeren* (dat is *aanneemen*) van deselve. Maar 't is seker, datter niets van desen is geschied, en dat sulx deselfde Notule op deselfde pagina alhier getuigt: also sy van al 't gene dat de Classis daar op heeft gedaan, anders niet en seit, dan dat ik *serieuselik versocht* ben, om *gemelde Artykelen te amplecteeren*. En die 't vervolg van hier af tot op pag. 39. daar 't rapport der Gecommitteerden eindigt, na wil sien, sal sich verwonderen moeten, dat in sulk een omstandig verhaal van onderhandelingen met my gehouden, gansch geen redenen ten voorschyn komen, waar mede men my getracht heeft tot het aanneemen van die Artykelen te *induceeren*. Of 't moeste dese geweest zijn, dat de Præses (so als 't pag. 18.) word gemeld) my eens heeft voorgesteld, (gelijk hy waarlik heeft gedaan) *dat by manquement van sulx, meerder onheil voor my te bevresen stonde*. Doch dat *onheil* was niet van 't gevaar, dat hier de waarheid of gemeene rust en eenigheid der Kerke leed; die door al den ophef en den omslagh, niet van my, maar tegen my gemaakt doe reeds in in last was: maar het tydelijk genot voor *my* en myne *familie*. So sprak de Præses, en dat ook, (so ik vertrouw) van herten, so veel als hem en weinig anderen met hem betreft. Maar nu is gebleken, waar toe dat God niet *my* alleen, maar myne *familie* met my, door sijne goedheid en genade heeft bequaam gemaakt: om voor dat gene dat ik waarheid achte, liever *de berovinge myner goederen*, niet sonder vele versmaadheid te verdragen: daar sy, die sich so seer van *lydsaamheid* en van *saohtmoedliheid* beroemen, ons de gewisse proeven noch van schuldig zijn.

Het smaakt ook weinig na sachtmoedigheid, dat my pag. 16. sulk een *vinnige steek* gegeven word, door my sulk cenen toe te schryven; sonder meldinge der woorden, waarmede ik de broeders Ouderlingen so gesteken hebbe: sulx de Leser selve dan sal moeten sien in myne *Onderhandelingen* pag. I. 23. wat ik daar op den 9. der 13. Arty-

tykelen, aangaande d' Ouderlingen geantwoord hebbe. Is dat een heimelike *steek*: het sal een tastelike slagh zyn, so men wil, dat ik eens moet reden geven van myn seggen, en de genen kenbaar maken, die daar van my heuschelik en sonder name zyn gemeld.

'T Selfde moetmen oordeelen van die *wijdlopige wederlegginge* en *scherpe invective*, dat is *scheldrede*, die sy seggen pag. 10. in hun Relaas, en wederom pag. 17. in dese Notulen, dat daar myn Antwoord op die 13. Artykelen in bestond. De Leser sal self uit het lesen van dat Antwoord konnen sien, met wat reght of reden sulx alhier, als ook in d'Acte van de Classis, word geseid.

Alle *aangewendde devoiren*, daar sy pag. 20, en 21. van gewagen, dat deselve vrughteloos aan my besteed zyn, van de Classis en dessels Gedeputeerden; zyn ten deele uit het gene reeds geseid is, ende voorts uit myne Antwoorden op derselver Voorstellingen, in die ses verscheiden *Onderhandelingen* wel te sien.

Op de 26. pagie meinen sy datter seer gesorgd is, *om my alle redenen van klaghte te benemen*, (die sy 't sederd noch so merkelik vermeerderd hebben) en de *qualik geintentioneerde menschen* (so noemen sy degenen die met ene opreghte intentie in een nader ondersoek van dese waarheid staan, ende niet en willen lasteren het gene sy noch niet en weten, of ook weeten dat meer lofs dan lastering verdient) *alle stoffe van lasteren te beneemen*: als of dat *lasteren* ware, so sy laken 't gene sy niet konnen prysen; te weten dat in waarheid op de *presentatien* en aanbiedingen, so rykelik en menigmaal door my gedaan, *niet ernstiglik en is gereflecteerd*. Want ik moet bekennen, dat die reflexien maar al te ernstig zyn geweest: niet op myne redenen en bewysen; maar op myne besluitingen, dat ik met deselve niet *volstrektelyk reghtveerdigde*; gelijk de Classis wel moght doen, al wat van den Kerkenraad gedaan was, na het oordeel der Gecommitteerden, so uit pag. 14. is gesien. Het is by dese Reghters een genoegsaam blijk van lydsame sachtmoedigheid, so sy den gedaagden maar so veel gunnen, dat hy self den eisch magh horen; doch daar by, datter geen genade is, so hy dien ten eersten en uitersten niet en voldoe.

't Gene sy pag. 31. en 32 tegenwerpen, waarmede men verstaan heeft dat ik de Gereformeerde Kerk beschuldigde; sal, so veel als daar noch aan te doen magh zyn, in mijn Antwoord op 't Request te passe komen.

Dus verre blykt uit het rapport der Gedeputeerden, dat op de 37. pagina een einde neemt, hoe aan hunnen yver niet gehaperd heeft, dat ik niet al metten eersten ben *van mynen Dienst geremoveerd.* Maar niet konnende daarmede binnen den bestemden tyd ten einde komen: so is 't evenwel noch goed, dat sy niet en hielden voor onwettig, wat daarna noch by de Classis, in hun afzijn soude worden uitgewerkt, alsо sy (volgens eigen bekentenisse in hunnen Brief aan de Classis van Amsterdam pag. 37.) *de verdere voortsettinge en voltrekkinge aan de Eerw. Classicale Vergadering bevolen lieten.* 't Welk ons in 't verdedigen der *Remonstrantie* wel te passe komen sal.

Het *Gravamen des Classis van Hoorn* sal de Leser in mijn ander schrift, dat noch gedrukt word, wel ter reghter plaatse vinden: gelijk mede alle die *Advisen der Correspondeerende Synoden*, in het derde Deel van mijne *Kerkelike Handelingen*, meergemeld; so ook van dien Zeewschen Brief, die daar aan volgt. Waarna dan komen pag. 52. die *Artykelen* my laatstmaal voorgesteld, ende nu van my beantwoord met het vierde deel myner *Viervoudige Beantwoordingen.* Daar na volgt pag. 73. myne eigene *Remonstrantie*; die ik (als geseid) afsonderlik verdedigen sal. Na deselve komt pag. 89. en 90. de *Sententie* met d' Advisen van de Classen, die ook in myn voorgenoemde derde deel staan ondersocht te worden, en myn *Protest* pag. 96. en 97. verdedigd. Blijft derhalven hier niet over dan een weinig noch te seggen

Op 't REQUEST.

Dit *Request* dat achter dese Acte staat gedrukt, is door de Gedeputeerden der Noordhollandsche Synode over jaar aan den Staat tegen my gepresenteerd. Te veel heb ik daar af te seggen om het kort te maken. Dit alleen zy hier genoegh: dat sy dit Request, niet so als sy daar in seggen, *in gevolge van de Resolutie der selver Synode*, daar sy van gelast waren; maar na hunne eigene sinnelikheid dus hebben ingesteld. Indien 't anders is, laat hen my eens tonen in de Resolutie, waar deselve sulke tale van my voert, als ware *myn voorneemen en toeleg geweest, den luister van het woord des Heeren gansch en gaar te verdonkeren*: en voorts door 't geheele Request niet dan lasteringen, buiten den text van de Synodale Acte, die het eenigste bewijs is van hunnen last ende instructie; welke nochtans onder de bylagen hier gemeld niet de minste plaatse vind.

Over-

tykelen, aangaande d' Ouderlingen geantwoord hebbe. Is dat een heimelike *steek*: het sal een tastelike slagh zyn, so men wil, dat ik eens moet reden geven van myn seggen, en de genen kenbaar maken, die daar van my heuschelik en sonder name zyn gemeld.

't Selfde moetmen oordeelen van die *wijdlopige wederlegginge en scherpe invective*, dat is *scheldrede*, die sy seggen pag. 10. in hun Relaas, en wederom pag. 17. in dese Notulen, dat daar myn Antwoord op die 13. Artykelen in bestond. De Leser sal self uit het lesen van dat Antwoord konnen sien, met wat reght of reden sulx alhier, als ook in d'Acte van de Classis, word geseid.

Alle *aangewendde devoiren*, daar sy pag. 20, en 21. van gewagen, dat deselve vrughteloos aan my besteed zyn, van de Classis en desselfs Gedeputeerden; zyn ten deele uit het gene reeds geseid is, ende voorts uit myne Antwoorden op derselver Voorstellingen, in die ses verscheiden *Onderhandelingen* wel te sien.

Op de 26. pagie meinen sy datter seer gesorgd is, *om my alle redenen van klaghte te benemen*, (die sy 't sederd noch so merkelik vermeerderd hebben) en de *qualik geintentioneerde menschen* (so noemen sy degenen die met ene opreghte intentie in een nader ondersoek van dese waarheid staan, ende niet en willen lasteren het gene sy noch niet en weten, of ook weeten dat meer lofs dan lastering verdient) *alle stoffe van lasterente beneemen:* als of dat *lasteren* ware, so sy laken 't gene sy niet konnen prysen; te weten dat in waarheid op de *presentatien* en aanbiedingen, so rykelik en menigmaal door my gedaan, *niet ernstiglik en is gereflecteerd.* Want ik moet bekennen, dat die reflexien maar al te ernstig zyn geweest: niet op myne redenen en bewysen; maar op myne besluitingen, dat ik met deselve niet *volstrektelykreghtveerdigde*; gelijk de Classis wel moght doen, al wat van den Kerkenraad gedaan was, na het oordeel der Gecommitteerden, so uit pag. 14. is gesien. Het is by dese Reghters een genoegsaam blijk van lydsame sachtmoedigheid, so sy den gedaagden maar so veel gunnen, dat hy self den eisch magh horen; doch daar by, datter geen genade is, so hy dien ten eersten en uitersten niet en voldoe.

't Gene sy pag. 31. en 32 tegenwerpen, waarmede men verstaan heeft dat ik de Gereformeerde Kerk beschuldigde; sal, so veel als daar noch aan te doen magh zyn, in mijn Antwoord op 't Requést te passe komen.

Dus

Dus verre blykt uit het rapport der Gedeputeerden, dat op de 37. pagina een einde neemt, hoe aan hunnen yver niet gehaperd heeft, dat ik niet al metten eersten ben *van mynen Dienst geremoveerd.* Maar niet konnende daarmede binnen den bestemden tyd ten einde komen: so is 't evenwel noch goed, dat sy niet en hielden voor onwettig, wat daarna noch by de Classis, in hun afzijn soude worden uitgewerkt, also sy (volgens eigen bekentenisse in hunnen Brief aan de Classis van Amsterdam pag. 37.) *de verdere voortsettinge en voltrekkinge aan de Eerw. Classicale Vergadering bevolen lieten.* 't Welk ons in 't verdedigen der *Remonstrantie* wel te passe komen sal.

Het *Gravamen des Classis van Hoorn* sal de Leser in mijn ander schrift, dat noch gedrukt word, wel ter reghter plaatse vinden: gelijk mede alle die *Advisen der Correspondeerende Synoden,* in het derde Deel van mijne *Kerkelike Handelingen,* meergemeld; so ook van dien Zeewschen Brief, die daar aan volgt. Waarna dan komen pag. 52. die *Artykelen* my laatstmaal voorgesteld, ende nu van my beantwoord met het vierde deel myner *Viervoudige Beantwoordingen.* Daar na volgt pag. 73. myne eigene *Remonstrantie*; die ik (als geseid) afsonderlik verdedigen sal. Na deselve komt pag. 89. en 90. de *Sententie* met d' Advisen van de Classen, die ook in myn voorgenoemde derde deel staan ondersocht te worden, en myn *Protest* pag. 96. en 97. verdedigd. Blijft derhalven hier niet over dan een weinig noch te seggen

Op 't REQVEST.

Dit *Request* dat achter dese Acte staat gedrukt, is door de Gedeputeerden der Noordhollandsche Synode over jaar aan den Staat tegen my gepresenteerd. Te veel heb ik daar af te seggen om het kort te maken. Dit alleen zy hier genoegh: dat sy dit Request, niet so als sy daar in seggen, *in gevolge van de Resolutie der selver Synode,* daar sy van gelast waren; maar na hunne eigene sinnelikheid dus hebben ingesteld. Indien 't anders is, laat hen my eens tonen in de Resolutie, waar deselve sulke tale van my voert, als ware *myn voorneemen en toeleg geweest, den luister van het woord des Heeren gansch en gaar te verdonkeren*: en voorts door 't geheele Request niet dan lasteringen, buiten den text van de Synodale Acte, die het eenigste bewijs is van hunnen last ende instructie; welke nochtans onder de bylagen hier gemeld niet de minste plaatse vind.

Over-

Oversulx is dat Requeſt den naam niet weerdig, dien het heeft, van een *Synode*; nochte ſy in deſen aanſien van *Gedeputeerden*: maar veel eer als een gareel van vuile en valſche beſchuldigingen, van bittere partyen; die ſy noch eens ſullen hebben te verantwoorden: 't welk ook wel de naaſte oorſaak weſen magh, waarom ſy, meeſt hun aanſien, als Gedeputeeerden der Synode, door ſo veel bewijs van menſchlikheid in dit Requeſt verkleind hebbende; ook niet meer tot noch toe met het ſelve hebben uitgeright. Zyn ſy dan in plaats van klagers aanklagers, die in ſtede van beleefd verſoeken, niet en doen dan ſchelden op den genen daar ſy 't tegen opgenomen hebben: ſo behoren ſy te weten, dat wy door Gods ſegen noch Regenten hebben, dien 't aan ſchranderheid niet mangelt, om te ſien waar dit uit voortkomt, en waar dit henen wil.

Nu Leſer, al en heb ik alles noch niet uit geſeid, denk daarom niet, dat ik my lang met deſen twiſt bemoeyen wil. Neen, 't heeft my reeds al veel te lang geduurd, en hope 'r haaſt een einde af te maken. Myne twee overige Boeken, door lang liggen, en gins en weer ſlingeren, niet ſo ſeer der ſchriften als des ſchryvers, veel veranderings geleden en vermeerdering van ſtof verkregen hebbende, moeten onder Gods genade mede aan den dagh: al te lang opgehouden, en 't verlangen van den gragen Leſer, die my alle daghen maant, al te veel misbruikt zijnde, om het langer uit te ſtellen. Maar weeſt niet ſo vroeg op, Broeders *Deputati Synodi*, om te verſoeken, als gy doet in uw Requeſt, om tegens het doen drukken van de overige twee boeken *ſodanigen vigoureuſen voorſieninge* (en dat *op 't alderſpoedigſte*) *te doen*; als gy meint dat *tot voorkominge van onheilen en ſwarigheden* nodig zy. Die hoop ik ſelve voor te komen: ſonder uwe voorſorge of klaghte; en dat tegen 't gene gy noch nooit geſien, ende nochtans mitsdeſen al veroordeeld hebt.

Voor 't afdrukken van dit laatſte blad word ik gewaar, dat myne Boeken 't ſelfde lot binnen Utrecht hebben ondergaan, dat die van Des Cartes over 50. jaren hadden. Sal 't gevolg ook even eens zyn, ſo heb ik van die ſmaadheid winſt genoegh. Doch hier van by nadere gelegentheid, ſo God wil, breeder.

Pag. 6. op de 5. regel van onderen moet ſtaan aldus:

Gedeputeerden van de reſpective Synoden ter hand geſteld, mitsgaders ook aan de reſpective Claſſen, &c.

2/3 Octob. 92

Bekker